

THE ROLE OF REPRESENTATIVES OF THE BUKHARKHUDOT DYNASTY IN THE FIGHT AGAINST THE ARAB INVASION

Ismoiljon Khasanovich Boymirzayev

Researcher of Tashkent irrigation and agricultural mechanization Institute

National Research University

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Bukharkhudats, Arab conquest, Mawarannahr, political resistance, military struggle, local governance, 8th century, independence movement.

Received: 08.08.25

Accepted: 09.08.25

Published: 10.08.25

Abstract: This article examines the role of the Bukharkhudat dynasty in resisting the Arab conquest of the region of Mawarannahr. It focuses on their political and military struggle against the Umayyad expansion, their leadership in local resistance movements, and their eventual fate. Based on historical sources, the article analyzes the efforts of the Bukharkhudats to preserve regional autonomy and defend local sovereignty.

BUXORXUDOTLAR SULOLASI VAKILLARINING ARABLAR ISTILOSIGA QARSHI KURASHDAGI O'RNII

Ismoiljon Xasanovich Boymirzayev

Milliy tadqiqotlar universiteti tadqiqotchisi

Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash instituti

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Buxorxudotlar, Arab istilosi, Movarounnahr, siyosiy kurash, harbiy qarshilik, mahalliy hokimiyat, VIII asr, mustaqillik harakati.

Annotatsiya: Mazkur maqolada Buxorxudotlar sulolasining Arab xalifaligining Movarounnahrda yurishlari davridagi tarixiy jarayonlardagi ishtiroki tahlil qilinadi. Xususan, ularning arab bosqiniga qarshi olib borgan siyosiy va harbiy kurashlari, mahalliy aholining ozodlik harakatlariga ko'rsatgan rahbarligi hamda ularning so'nggi taqdiri yoritiladi. Maqolada manbaalarga tayanib, Buxorxudotlarning mintaqa mustaqilligini saqlab qolish yo'lidagi sa'y-harakatlari o'rganiladi.

РОЛЬ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ДИНАСТИИ БУХАРИ В БОРЬБЕ С АРАБСКИМ НАШЕСТВИЕМ

Исмоилжон Хасанович Боймирзаев

Ташкент ирригация и механизация сельского хозяйства исследователь

Национального исследовательского университета

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Бухархудаты, арабское завоевание, политическая борьба, сопротивление, местная власть, VIII век, движение за независимость.	Аннотация: В данной статье рассматривается участие представителей династии Бухархудатов в исторических событиях, связанных с арабским завоеванием Мавераннахра. Особое внимание уделяется их политической и военной борьбе против арабских завоевателей, лидерству в народных освободительных движениях, а также их исторической судьбе. Основываясь на письменных источниках, автор анализирует усилия Бухархудатов по сохранению независимости региона.
--	---

Kirish

Umaviy xalifaligining Xurosonning so'nggi voliysi Nasr ibn Sayyor [1] Qutayba davrida Movarounnahr hududlariga amalga oshirilgan harbiy yurishlarni mazmunan qayta tashkil etadi. Asosiy farqli jihati esa Nasr harbiy kuchdan ko'ra ko'proq diplomatik vositalar orqali bu ishlarni amalga oshirishga harakat qiladi. Buninf sababi uning o'zi Qutayba voliyiligi davrida amalga oshirilgan harbiy yurishlarda ishtirok etgan arab faxriy harbiylaridan ekanligi hamda bu ishtiroki orqali mahalliy hukmdorlar sulolasi bilan juda yaxshi aloqalar o'rnatilganligi. Nasrning dastlabki populistik hamda donolik bilan chiqrgan qarori arab hukmronligiga qarshi qo'zg'olonchilarni avf etish to'g'risida farmon hisoblanadi. Shu bilan birga mahalliy aholidan yig'iladigan soliqlarni tartibga soladi. Sirdaryo havzasi hududlariga amalga oshirilgan harbiy yurishlardan qaytish vaqtida Nasr Samarqandda bir necha buxorolik zodagon va Buxoroning arab 'omili bilan uchrashadi. Narshaxiy ham, arab manbalari ham ushbu uchrashuvda Buxoro elitasi Nasrga Tug'shoda va Buxoroning sobiq arab 'omili Vosil ibn Amr ustidan shikoyat qilganliklari haqida hikoya qiladilar. Nasr Tug'shoda bilan do'stona munosabatda bo'lganligi, o'z tarafidagi Buxoro hukmdorini dushmanga aylantirmaslik sababli, elita vakillarining shikoyatlariga jiddiy e'tibor bermadi. Keyinchalik Nasrning asl maqsadini ifodolovchi voqea sodir bo'ladi. Yuqoridagi voqealardan ko'p o'tmay Buxoro elitasi vakillari tashkil etgan fitna natijasida Tug'shoda va Vosil o'ldiriladi. Bu taxminan 739-yilda sodir bo'ladi. Xuroson noibi shundan keyin Tug'shodning o'g'li ismi Muvarounnahrni zabr etib, aholini qirg'in qilgan Qutayba ibn Muslim hurmatiga Qutayba deb

nomlangan Qutaybani, ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, uning o'g'li Bishrni Buxoro hukmdori etib tasdiqlagan. Ehtimol, ular bir shaxs bo'lgan yoki Qutayba Bishrning qisqa hukmronligidan keyin taxtga o'tirgan bo'lishi ham mumkin. Har holda, Buxoroning bu davrdagi hukmdorlari ismlariga qaraganda, Tug'shodning vorislari hech bo'lmaganda islom dinini tan olishgan. Yuqoridagi voqealardan faqat Nasr ibn Sayyor yutadi [2].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Tug'shod vafotiga qadar Buxoroda arablar hukmronligi mustahkam o'rnatilgan edi. Nasr ibn Sayyor davrida hukumat hisobot tizimining pahlaviy tilidan arab tiliga o'tganligini eslatib o'tish bejiz emas. Avvaliga xalifa unga Xurosondagi barcha g'ayridinlarni davlat lavozimlaridan chetlatishni buyurdi. Keyin rasmiy til sifatida arab tilini - taxminan, avvalgi o'rta fors tili o'rniga pahlaviy tilini yaratish, garchi eskirgan parfiyan tilidan foydalanish bekor qilinmagan bo'lsa ham. Aftidan, sug'd tili Movarounnahrning rasmiy tili bo'lib qolgan, hozirgi Afg'oniston hududlarida esa yunon alifbosi harflari bilan kushon-baqtriya tili qo'llanilgan bo'lishi mumkin. Aytish mumkinki, Buxoroda umaviylar hukmronligining oxirida shaharning madaniy va ijtimoiy hayotidan ko'ra arablashtirish va islomlashtirish jarayoni ustunlik qilgan. Bu zardushtiylar, yahudiylar, nasroniylar yoki hatto manixeylar shaharda g'oyib bo'lganini anglatmaydi. Islom dini mustahkamlanib, shu davrdan boshlab arab tili nafaqat davlat tili, balki ta'lim-tarbiya tiliga ham aylandi. Tug'shodning musulmon emas, balki majusiy bo'lganligi ehtimoldan xoli emas, chunki Narshaxiy va boshqalarning ma'lumotlariga ko'ra, uning o'limidan so'ng xizmatkorlar jasadining go'shtini suyaklaridan ajratib, Buxoroga olib kelishgan. U yerda ularni astodan deb nomlangan sarkofagga muhrlab qo'yishgan. Modomiki, dafn marosimi marhumning qaysi dinga e'tiqod qilganini ko'rsatuvchi ishonchli qo'llanma emas ekan, biz Tug'shodning e'tiqodi yoki Buxorodagi g'ayridinlar bilan bog'liq diniy vaziyat haqida bundan ortiq hech narsa deya olmaymiz [3].

Natijalar va muhokama

Tug'shodning o'rniga, ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, uning o'g'li Bishr yoki boshqa ma'lumotlarga ko'ra, boshqa o'g'li Qutayba taxtga o'tirdi. Ehtimol, bu bir odamdir yoki ikkinchisi Bishrning qisqa hukmronligidan keyin taxtni meros qilib olgan. Nima bo'lganda ham, ismlarga qaraganda, Tug'shodning vorislari islom diniga e'tiqod qilishgan. Tabiiyki, Qutaybaga mashhur arab lashkarboshisi sharafiga shunday nom berilgan [4].

Xurosonning abbosiylar yo'lboshchisi Abu Muslim 748-yilda Nasrni viloyatdan qo'shinlarni ko'chirishga majbur qilganda, Buxoro o'z holiga tashlab qo'yilgan edi. Sharik ibn Shayx al-Mahriy ismli arab 750-yilda shaharni egallab oldi va Ali urug'i tarafdorlari bo'lgan shialar Natijada Abu Muslim Buxoroga qarshi qo'shin yubordi, uning hukmdori Qutayba ibn Tug'shod shaharni qamalga olgan Abbosiylar qo'shiniga qo'shildi. Narshaxiyning yozishicha, Qutayba tarafdorlari Buxoro devorlari tashqarisidagi mulklardan bo'lib, ular orasida arablar yo'q

edi, shaharning o'zida esa arablar ham, mahalliy aholi ham bor edi. Sharik tarafdorlari shahar tabaqalaridan chiqqan, zodagonlar esa Abu Muslim tarafdori bo'lgan Qutayba ibn Tug'shodni qo'llab-quvvatlagan bo'lishi mumkin. Jang shafqatsiz va shiddatli bo'ldi, ammo Sharikning o'limi Abbosiylar kuchlarining g'alabasiga yo'l ochdi. Jang paytida shaharning bir qismi yonib ketdi va Sharik qo'zg'olonining ko'plab rahbarlari shaharni qo'lga kiritgandan keyin qatl qilindi [5].

Abbosiylar qo'shinlari Buxoroni egallagach, butun Movarounnahrni bo'ysundirdilar; hatto Xitoy qo'shini ham 751-yilda arablardan mag'lubiyatga uchradi. Ehtimol, mahalliy hukmdorlarning ba'zilar Abbosiylar qo'shinlariga qarshi kurashda Xitoyning yordamiga umid qilgandirlar, chunki bu davrda bir qancha mahalliy davlatlarning, shu jumladan Buxoroning ham Xitoyga elchixonalari yuborilganligi bizga ma'lum. Aftidan, Abu Muslimning Buxoro hukmdorining ana shu abbosiylarga qarshi ittifoqiga nisbatan ta'riflab bo'lmaydigan g'azabi tufayli Qutayba 751 yoki 752-yilda o'limga yuborilgan. Bir qancha manbalarda Abu Muslim uni islomdan qaytgani uchun o'ldirgani aytiladi ("Birmuncha vaqt musulmon bo'ldi, lekin Abu Muslim davrida islomdan qaytdi, - xudo unga rahm qilsin. Abu Muslim Qutaybaning murtadligini bilib qolib, uni o'ldirdi". Ehtimol, bu to'g'ridir, ammo siyosiy vaziyatni ham e'tibordan chetda qoldirmaslik kerak [6].

Abbosiylar xalifaligining mustahkamlanishi bilan bir qatorda sharqiy o'lkalar Xuroson va Movarounnahr islom dunyosi taqdirida yanada muhim o'rin egalladi. Poytaxtning Damashqdan Bag'dodga ko'chirilishi muhim o'zgarish bo'ldi. Endi Bag'dod saroyida eronliklarning ta'siri juda kuchaydi va viloyatlarda islom va eron madaniyatlarining o'zaro kirib borishi va assimilyatsiyasi jarayoni tez sur'atlar bilan davom etganligini taxmin qilish mumkin. Ilk Abbosiylar davridagi Movarounnahr tarixi endi "arablarning mahalliy aholiga qarshi" kurashi tarixi emas, balki musulmonlarning markaziy hokimiyatga qarshi siyosiy yoki diniy isyonlari yilnomasidir. Abbosiylar xalifaligi tashkil topgan dastlabki o'n yillikda Xitoy yilnomalarida Buxoro podshosining Xitoyga yuborgan bir necha elchiligi tilga olingan. Keyinchalik ular barham topdi, chunki Xitoyning ham, O'rta Osiyodagi mahalliy podsholiklarning ham Movarounnahr ishlari uchun ahamiyati pasayib ketdi [7].

Taxminan 751-yildan 757-yilgacha Buxoroni Tug'shodning yana bir o'g'li Sakan degan kishi boshqargan. Bu ismni turkiy Arslon ismi deb hisoblash mumkin, chunki oxirgisi Xitoy yilnomalarida keltirilgan, ammo bu juda shubhali. Uning hukmronligi haqida hech qanday ma'lumot saqlanib qolmagan, ammo uning vorisi, Tug'shodning o'g'li Baniyot (taxminan 757-782-yillar) davrida Buxoroda bir qator qo'zg'olonlar bo'lib o'tgan. Uning hukmronligi boshlarida Buxorodagi arab noibi shialar faoliyati tufayli o'z boshlig'i Xuroson noibi tomonidan qatl etiladi. Aslida, islomning shia oqimi tarafdorlari har doim markaziy hokimiyatning bosh og'rig'i bo'lib kelgan, ammo muammolarni faqat ular keltirib chiqarmagan. 777-yilda o'ta konservativ, ammo

juda faol islom mazhabi bo'lgan xorijiyalar Yusuf al-Barma ismli shaxs boshchiligidagi Buxoroda qo'zg'olon ko'tardilar. Tez orada u qo'lga olindi va qatl etildi, ammo boshqa isyonchilar isyon bayrog'ini ko'tarishga tayyor edilar [8].

Ulardan eng muhimi Muqanna ismli g'ayridin (xurosonlik voiz, mazhabchilik oqimi va abbosiylarga qarshi qo'zg'olon rahbari) tomonidan ko'tarilgan qo'zg'olon bo'lib, u xalifa al-Mahdiy davrida butun Movarounnahrni qamrab olgan bo'lib,

776-yildan 783-yilgacha davom etgan va Buxoro vohasi manzilgohlarida ko'plab tarafdorlarini topgan. Biroq, shaharning o'zi Abbosiylar nazorati ostida qo'zg'olonchilarga qarshi operatsiyalar markazi sifatida qoldi. Muqanna haqida ko'p yozilgan, chunki u kommunistik ijtimoiy ta'limotni, hatto xotinlarga birgalikda egalik qilishni targ'ib qilgan va metempsixozga (o'lganlarning ruhlari odamlarning, hayvonlarning yoki o'simliklarning yangi tanalariga ko'chib o'tishi haqidagi ta'limot) chin dildan ishonib, uning o'zi avvalgi payg'ambarlarning va hatto Abu Muslimning reinkarnatsiyasi ekanligini da'vo qilgan. Uning izdoshlari "oq kiyimlilar" deb atalgan va shubhasiz, ular orasida siyosiy, ijtimoiy va diniy qarashlarga ega bo'lgan ko'plab muxoliflar bor edi. Butun Movarounnahrda bo'lgani kabi Buxoro vohasida ham Muqanna o'ldirilib, uning tarafdorlari tarqalib ketguncha bir necha yil jang qilishga to'g'ri keldi [9].

Narshaxiydan bizga ma'lumki, Bunyod Muqanna tarafdorlariga xayrixoh bo'lgan, natijada taxminan 782-yilda xalifa Mahdiyning buyrug'i bilan qatl etilgan. Uning o'limi masalasida Narshaxiy jiddiy chalkashlikka yo'l qo'ygan, chunki u Sakan ham xalifaning ko'rsatmasi bilan o'limga hukm qilingan deb ishontiradi. Hukmdorlar ketma-ketligi va xronologiya aralashib ketganligi sababli, faqat taxmin qilish qoldi. Ikkala hukmdor ham sovet arxeologlari qazishma ishlarini olib borgan Varaxsha shahrida qatl etilgani aytilganligi sababli, biz Buxoro hukmdorlarining saroyi – hech bo'lmaganda islom boshqaruvi davrida – Buxoroning o'zida emas, balki Varaxshada bo'lgan deb taxmin qilishimiz mumkin. Bunday taxmin ko'plab tarqoq adabiy yozuvlarga ham, devoriy rasmlar va nafis suvoq bezaklari Buxoroning mahalliy sulolalarining qudratini tasdiqlaydigan qazishmalar natijalariga ham to'liq mos keladi [10].

Narshaxiyning bizga xabar berishicha, Bunyod Varaxshadagi qal'asida o'z hamrohlari bilan sharob ichib o'tirganida, tez yaqinlashib kelayotgan otliqlarni ko'rib qoladi. Bular xalifadan kelishmadimi, deb so'radi, ular yaqinlashib, bir og'iz ham so'z aytmay, qilichlarini sug'urib, Bunyodning boshini kesishdi. Buxoro hukmdorlarining so'nggisi shu tariqa hayotdan ko'z yumdi, chunki uning vorislari hokimiyatdan mahrum bo'lib, hatto ularning yer-mulklari ham juda kamayib ketgan edi. Biroq tangalar sulola ta'siridan uzoq vaqt omon qoldi.

O'rta asrlardagi Buxoro tangalari zarb qilinishi islom davrida Movarounnahrning aksariyat qismida kumush tangalar ishlab chiqarish uchun asos bo'lganligi bilan juda muhimdir. Tangalar uzoq vaqt davomida o'z mohiyatiga ko'ra bir xil bo'lib qoladi, faqat tasvirlar va metallar

qotishmasi qismida o'zgaradi. Orqa tomonida har ikki tomoni naqshlar bilan o'ralgan olov mehrobi tasvirlangan, old tomonida esa sosoniylar hukmdori Bahrom V (421-439) dan ko'chirilgan tojdagi podshohning o'ng profili o'yilgan. Katta ehtimol bilan aytishimiz mumkinki, Buxoroning bu turdagi eng qadimgi kumush tangalari 439-yildan keyin ma'lum bir vaqtga to'g'ri keladi. Aslida, Yazdagir II (438-457) va Balash (484-488) tangalarini o'rganish har uchala hukmdorning tojlari va tangalarning umumiy turida yaqin o'xshashlik borligini ko'rsatadi.

Ilk 'Abbosiylar davrida (VIII asrning ikkinchi yarmi – IX asrning boshlari) O'rta Osiyoning ba'zi mahalliy hukmdorlari va aholisining bir qismi islom dinini qabul qilgan bo'lsa ham, buning tagida iqtisodiy va siyosiy maqsadlar bo'lgan. Islom dinini qabul qilgan bu odamlar islom qonun-qoidalariga faqat yuzaki rioya qilganlar, aslida esa ular o'z ota-bobolarining diniga sodiq qolganlar va maxfiy ravishda o'zlarining di- niy e'tiqodlariga rioya qilganlar. Masalan, Buxoro hukmdori Tag'shoda islom dinini qabul qilgan bo'lsa ham, yashirin ravishda hali g'ayridin edi. U o'lganda, uning vasiyatiga ko'ra, xizmatkorlari kelib, buxoroliklarning diniy marosimiga binoan murdaning go'shtini suyagidan ajratdilar va suyaklarini olib ketdilar [11].

Narshaxiy bergan ma'lumotga ko'ra, arablar Buxoroni egallagandan keyin buxorxudotlarning yer-mulklari katta qismi xazina foydasiga musodara qilinadi va "mamlakati sultoni" deb ataladi. Ushbu yerlar keyinchalik buxorxudotlarning avlodlariga ijara shartlari asosida qaytarib beriladi [12].

Ushbu vaziyatda, buxorxudotlar Arab xalifasining ijachisiga aylanadi va yillik daromadining belgilangan qismini xazinaga yuborib turadi [13]. Aksar Movarounnahrning arablarga qaram hokimliklarining ahvoli buxorxudotlarnikidek edi.

Xulosa.

Buxorxudotlar sulolasi vakillari Arab xalifaligining istilochi harakatlariga qarshi kurashda muhim rol o'ynagan. Ular mintaqadagi siyosiy barqarorlikni saqlab qolishga, mahalliy hokimiyatni mustahkamlashga va arablar tomonidan to'liq zabt etilishining oldini olishga uringan. Garchi oxir-oqibat istiloga to'liq qarshi turishning iloji bo'lmagan bo'lsa-da, bu sulolaning kurashi tarixiy ahamiyat kasb etadi va Movarounnahr xalqlarining mustaqillik istagini aks ettiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Nasr ibn Sayyor ibn Rofi' ibn Harriy ibn Rabi'a al-Kinoniy al-Laysiy (131/748-49 yilda vafot etgan) – mashhur arab harbiy qo'mondoni va yirik davlat arbobi, Xurosondagi arablarning mudar qabilasining boshlig'i; Qutayba ibn Muslimning Movarounnahrda harbiy yurishlari- da ishtirok etdi va bu yerda ko'p boyliklar qo'lga kiritdi. Hishom ibn 'Abd al-Malik (105 – 125/724 – 743 yillarda hukm surgan) davrida xiroj devonining boshlig'i, 110/728-29 yilda esa Samarqand hokimi etib tayin- landi. 121 – 131/738 – 748 yillarda avval Balx hokimi, keyin butun Xuro- son voliysi bo'ldi, Marv shahrida yashagan. Uning hukmronligi davrida Xurosonda Abu Muslim

boshchiligidagi ‘Abbosiylar harakati avj oldi va g‘alaba qozondi. 130/747-48 yilda Nasr ibn Sayyor Marvni tark etib, avval Nishopurga, keyin Qumisga yo‘l oldi. Abu Muslim uning ketidan Qahtaba ibn Shabib boshchiligida qo‘shin yubordi. Nasr ibn Sayyor u yer- dan ham qochib, Rey va Hamadon o‘rtasidagi cho‘lda kasalga chalindi va Sova qishlog‘ida 85 yoshda vafot etdi. Bu haqida qarang: Халифа ибн Хаййот: 99, 102, 104, 112, 113, 115, 119; al-Jakubi: 302; al-Ja‘kubi II: 374, 392, 397 – 399, 407 – 410; ал-Йа‘кубий II: 341 – 342, 347 – 349, 357 – 358; at-Tabari II: 838, 1180, 1419, 1448, 1473 – 1477, 1481, 1493, 1498 – 1500, 1507 – 1526, 1530, 1688 – 1994; Macoudi VI: 2, 60 – 65, 68, 69; el-Maqdisi VI: 55; Ibn A‘tham VIII: 107; Ибн А‘сам VIII: 296 – 326; Наршахий: 10, 17, 57, 58; Гардизи: 36 – 38; Jacut I: 630; IV: 700; Ибн Халликон III: 149, 150, 151; IV: 187; VII: 20, 108

2. Абу Бакр Мухаммад ибн Жаъфар Наршахий. Бухоро та- рихи / Форс тилидан А.Расулев таржимаси, масъул муҳаррир А.Ўринбоев. Тошкент: Фан, 1966. – Б. 58.

3. Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 17.

4. Абу Бакр Мухаммад ибн Жаъфар Наршахий. Бухоро та- рихи / Форс тилидан А.Расулев таржимаси, масъул муҳаррир А.Ўринбоев. Тошкент: Фан, 1966. – Б. 58.; Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 16.

5. Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 18.

6. Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 19.

7. Наршахи Мухаммад. История Бухары. Пер. с перс. Н. Лыкошина. — Ташкент, 1897. – С. 17-18.; Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 20.

8. Наршахи Мухаммад. История Бухары. Пер. с перс. Н. Лыкошина. — Ташкент, 1897. – С. 17-18.; Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 23.

9. Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 25.

10. Абу Бакр Мухаммад ибн Жаъфар Наршахий. Бухоро та- рихи / Форс тилидан А.Расулев таржимаси, масъул муҳаррир А.Ўринбоев. Тошкент: Фан, 1966. – Б. 58.; Фрай Р.Н. Бухара в Средние века. На стыке персидских традиций и исламской культуры. – М.: Центрполиграф, 2016. – С. 25.

11. Абу Бакр Мухаммад ибн Жаъфар Наршахий. Бухоро та-рихи / Форс тилидан А.Расулев таржимаси, масъул муҳаррир А.Ўринбоев. Тошкент: Фан, 1966. – Б. 58.
12. Наршахи Мухаммад. История Бухары. Пер. с перс. Н. Лыкошина. — Ташкент, 1897. – С. 17-18.
13. Наршахи Мухаммад. История Бухары. Пер. с перс. Н. Лыкошина. — Ташкент, 1897. – С. 17-18.